

VÁLTOZIK A VILÁG – AZ EZREDFORDULÓN TÖRTÉNT *Szükség van-e a számítógép alkalmazására a zeneoktatásban?*

22 éve foglalkozom hivatalosan a számítógépes zenével (alapfokú zeneiskolai tantárgy), az informatikai eszközök zenei alkalmazásával, tanításával.

Alapító tagja vagyok a Psalmus Humanus Művészetpedagógiai Egyesületnek. Úgy érzem a terület, amiben munkálkodom, szerves részét képezi Kodály szellemiségének – „*Kultúrát nem lehet örökölni*” –, így meggyőződésem szerint a zenetanításon belüli szakterületem az Egyesület céljaival is harmóniában van. Ez az a szakmai közösség, mely alapítása óta ténylegesen tenni kíván a zeneoktatás jövőjéért, nem csupán elméletben és szavakban, hanem a gyakorlatban is. Lelkesen, elhivatottan, koherensen teszi a dolgát. Ezt tette az ezredfordulón is, amikor bemutató-sorozatot szervezett a Zeneakadémia akkori rektorának, Falvay Sándornak a védnökségével és magas szintű szakmai grémium meghívásával. Ennek tagjai közoktatási szakemberek, tudósok, művészek és gyakorló ének-zene tanárok voltak.

Tehetséggondozás Kodály szellemében - Magyar UNESCO ...

A Psalmus Humanus Művészetpedagógiai Egyesület „*Tehetséggondozás Kodály szellemében*” címmel dolgozta ki integrált művészetpedagógiai programját, aminek része az „*Informatika a zenei nevelésben*” elnevezésű pedagógiai program is. A régi iratok között találtunk néhány dokumentumot, amelyek a számítógép zenei alkalmazásának lehetőségeiről szóló előadásra reflektáltak.

A 2000-ben tartott program-bemutatók során készült az alábbi szöveg, ami érveket és ellenérveket ütköztet. Valamennyi előadásról, bemutatóról hangfelvétel készült, amelyek írásban is lejegyzésre kerültek. (Névvel nincsenek jelölve a hozzászólók.)

¹ Artisjus-díjas nyugdíjas zenetanár, nyugalmazott igazgató, a számítógépes zene tantervírója.

Úgy érezzük, a téma a mai napig nem veszítette el aktualitását, és napjainkban is érdeklődésre tarthat számot a visszatekintés és egy önreflexió is.

Baráth Zoltán

A számítógép a zeneoktatásban módszertani bemutató helyszíne, ideje és időbeosztása:

Budapest, 1089. Orczy út 3-5., Deák-Diák Iskola
2000. november 9. csütörtök
Délután. 14. 00 - 14. 30-ig a program rövid ismertetése
14. 00-tól - 15. 30-ig bemutató
15. 30-tól - 17. 00-ig megbeszélés

Az ezredfordulón még kérdés volt, hogy a szakma elfogadja-e ezt az új eszközt. Az volt az érdekes, hogy az oktatáspolitikai már elfogadta, hiszen létrejött erre a területre egy tantárgy, és egy tanterv. A zenetanárok nagy része azonban idegenkedett mindenféle elektronikus és digitális eszköztől. Kezdetben én is leginkább segédeszközként tekintettem a számítógépre. Mára ez teljesen megváltozott. Félreértés ne essék, nem a Mesterséges Intelligencia által megkomponálható zeneművekre gondolok.

Idézetek a jegyzőkönyvből:

1. Bírálat: Nem hiányzik a zeneoktatásból a számítógép, mert az egy mechanikus dolog, nem hangszer, az az írógéphez hasonló.

Válaszom: A zene oldaláról szeretném a kérdést megvilágítani. Jelenleg egy felgyorsult világban élünk. Hasonló gyorsulás volt a barokk és rokokó korszakváltásnál. Johann Sebastian Bach művészete és a fiaié két külön világ, micsoda stílusbeli különbségeket találunk! Ha csupán az apa, Johann Sebastian

Bach műveit vizsgáljuk, ugyanezt tapasztaljuk, az idő kerekét nem lehet visszaforgatni. A hangszerek fejlődése visszahatott a komponálásra. Bach idejében a mélyvonós hangszerek között még használatos volt a baryton, Bach írt erre a hangszerre. Élt a gamba-család, Bach művek között vannak gombára írottak. Mikor megjelent a belőlük kifejlődött és máig használatos cselló, Bach megkomponálta hat szólócselló szvitjét. Hasonló módon, mikor elterjedt a billentyűs hangszerek temperált hangolása, kihasználta az enharmónia adta lehetőségeket, és megalkotta a Wohltemperiertes Klaviert, melyben, mint a 12 dúr és moll hangnemben összesen 24-ben komponált prelúdiumot és fúgát. Aki valóban jó zenész, az folyvást tanul, belső érdeklődéstől feszítve, izgalmában, örömeiben mindig az adott legújabb eszközhöz nyúl. Bach is ezt tette, a legújabbat használta fel, és tette azt kísérletező kedvvel, de a lehető legtökéletesebben. Az ő korában az új hangolás, a sok új hangszer olyan lehetett, mint korunkban a számítógép berobbanása. Hiszünk benne, vagy nem – tény, a számítógép zenélni is tud, értő kezek alatt kiválóan. Létezik, próbáljuk ki, tanítsuk használatát.

2. Közbevetett bírálat: Felgyorsult világunkban nem kívánható el, hogy a zene mellett a számítógépet és megtanulja egy diplomázó főiskolai hallgató.

Válasz: Nem csak a diplomázó, de a növendék is kell, hogy tanulja. Hogy ne dilettantizmus jöjjön létre, hanem érték. És ne féltsünk a hasznos tanulástól senkit. Ha belegondolunk egy zongorista hatévesen kezd gyakorolni, de 23 évesen sem tud mindent a zongorázásról, diplomával a zsebében ismer egy alaprepertoárt, de mint művész bizony ezt egész életében bővítenie kell. Nemcsak azért gyakorol, hogy el ne felejtse a helyes billentést, hanem hogy újat tanuljon, arról nem is beszélve, hogy a régi darabokat sem tudja kétszer ugyanúgy eljátszani, ugyanúgy, mert belsőleg, emberileg formálódik, a darabok új belső tartalmat kapnak.

3. Bírálat: Agyonterheltek a gyerekek, nem lehet tőlük elvárni még újabb ismeretszerzéseket. Nincs idejük. Hallottak Internet-függő növendékekről, pszichológusok kétkedéseiről. Amúgy is rossz a testtartásuk.

Válasz: A gyerekek az iskolában a számítástechnikát órarend beiktatva tanulják. Mindenre meg kell találni a helyes mértéket. Mindennel, ami az ember köré adatott, meg kell tanulni élni, és használni azt a szónak abban az értelmében, hogy hasznos legyen. Nálunk a családban 3 gyerek van, dolgozó szülők, tipikus magyar életvitel. A számítógépet lassacskán összerakták, először gép, aztán

bővültek az eszközök, nyomtató lett, hangkártya és kottázó program, végül Internet. A legkisebb gyerek olvas, könyvtárba jár, nincs olyan verseny, ahova be ne nevezne. Legyen az szavalóverseny, német verseny, zenét tanul, koncertre jár és rock-szakkörre. Igaz, ő egy értelmes kislány. El ne felejtsük, a mai gyerekek mások, a tempójuk felgyorsult. Gyorsabban beszélnek, gondolkoznak, gyorsabban élnek. Most arról nem szeretnék vitázni, hogy jó-e, vagy nem jó? Én csak azt látom, hogy nálunk a 10 éves gyerek jobban kezeli az Internetet, mint én, de csak akkor használja, amikor információt szeretne. Ha muzsikálni szeretne CD-jeit teszi föl, vagy Danubius Rádiót hallgat. Be tudja osztani az idejét. Igaz, erre következetesen kiskorától tanították. Igen, arra meg kell tanítani minden emberkét, hogy eszköztárát, ami adatott, használni tudja, és élni tudjon vele.

4. Közbeszólás: Az emberi kapcsolatokat leépíti az Internet.

Válasz: Meg kell tanítani a növendéket, a gyereket az igényes életre, a helyes értékrendre. Hogy megtanuljon értelmesen élni, érzékenyen mások iránt, hogy a kapcsolatokat ne az Internet váltsa le. Ez szerintem nevelési folyamat. A kettőt soha nem szabad összemosni, van az oktatás, és a nevelés. Az oktatást behatárolják a tantervek, és az adott órakeret. A nevelés az egy nyitottabb és az oktatással együtt élő folyamat. Ez a pedagógia művészete, a kettő folyamatossága és egyensúlya. Meg kell tanítani a gyereket a helyes mértékre. Mikor mit, és miből mennyit. Az Interneten fog eztán levelezni, de a barátságok attól még nem bomlanak fel. Visszatérnék, hogy miért van szükség rá, és miért hasznos. Gyorsítja a munkát. Mikor feltalálták a golyóstollat, senki se faragott lúdtollat többé. Mikor az írógép elterjedt, az irodalmárok azon alkották műveiket, de még az adminisztrátorok sem körmöltek többé.

5. Közbeszólás: Romlott a helyesírásuk, nem tudnak majd elválasztani, nem alakul ki a kézírás.

Válasz: Ezen ne vitatkozzunk, illetve vitatkozzunk el bátran. A gyerek nem csak ír, de olvas is. Valaki nem attól ír helyesen, hogy bevágja a nyelvtankönyvet, vagy az épp aktuális helyesírási tanácsadó szótárat, hanem mert szülei olvasó emberek, jó példát lát, és ő maga is olvas. Nem képregényt, hanem szépirodalmat, egyre vastagabb köteteket. Az olvasás alakítja ki a helyesírást.

6. Közbeszólás: Olvasás helyett videóznak, számítógépes játékokkal órákat töltenek, Internet függők lesznek.

Válasz: Valóban a gyereket lehet egyáltalán nem nevelni és félre nevelni is lehet. Ámbár szegény kulcsos gyerekek, akik egész nap egyedül tengődnek, elképzelhető, hogy Internetfüggők vagy videó függők lesznek. Erre azt mondom, még mindig jobb, mintha kábítószerfüggő lenne. És bőven van ellenpélda is. Hogy melyik gyerekből mi lesz, az sok minden függvénye. Minél több területet megismer, megkedvel, annál nagyobb a választás lehetősége. A számítógép lehetőségei óriásiak, a játékok is fejlesztenek bizonyos logikai, vagy manuális készséget, léteznek kiváló nyelvű programok, művészettörténeti kiadványok, tessék körülnézni mi a kínálat. Ha mindezeket nem ismeri meg, esetleg ártalmasabb függőségbe kerül. Ne féltsük őket az Internetről vagy a videojátékoktól. Megint visszatérek a helyes mértékre. Hogy mit és hogyan használok. Hasznomra van-e? De ha nem ismerem?

7. Közbeszólás: Ellenőrizhetetlen a világháló kínálata, a sok értéktelen játék agresszív ösztönök kiélésére ad alkalmat.

Válasz: Már esett szó az igényességről, a jó tudatos választásának kérdéséről, mint nevelési témáról. Mint pedagógus tudom, hogy tanári pályám során növendékeimet a tanórákon legalább annyit nevelem, mint tanítom. Szó esik az Internetről. Szó esik a morálról. A belső értékekről. Mert a dobogóra kilépő, remekműveket tolmácsoló ember belső minősége fontos. Átsüt lényre a művön. Egy üres ember nem tud elvarázsolni. Nem tud mit kezdeni a művel. Az emberi tényező nem elhanyagolható. A belső emberi érték. Nem a wellness, fitnesz és ezek a dolgok. Megértik, mert megbeszéljük, tudják, hogy az értéktelen dolgok megtapsolásához csak egy villogó felirat kell a kereskedelmi tévék stúdiójában és kitör a műtaps. Egy növendék mennyi hegedűórára gyalogol el kottás nejlons zacskóval a kezében, mennyi órát gyakorol kiskorától egy kicsi darab előadásához is, mennyi szorgalomra, kitartásra van szüksége. Nem kevés bátorságra, hogy kiálljon, vállalja magát. És a végén meghajol. Nem a tapsért. Tiszteletből. Ezt a különbséget a növendékek jól értik.

8. Közbeszólás: Nem mindenki lesz zenész, az egész zenetanítás drága, tulajdonképpen luxus, nyugaton nem véletlen magániskolákban tanítják. És hozzá a számítógép micsoda összeg stb.

Válasz: Ha már anyagiakról esik szó, mi a luxus, mi nem vitázunk. Nem azért lesz hegedűművész valaki, mert világot akar látni, vagy mert valamely statisztika meghatározza hány kell belőle fejenként évente, hogy kijöjjön a művészképzőből, hanem mert erre született, erre van tehetsége és örömmel csak

ezt tudja jól csinálni, ráteszi az életét. Képzése valóban drága, de a szellemi tőkét, a művészet kisugárzását nem lehet egzakt módon értékelni. Egy zongora drága, egy húrkészlet cseréje is drága. Egy számítógép ehhez képest olcsó. Visszatérve saját életemre és a témára, hogyan kerültem ebbe az egész zenészlétembe. Ahol tanítok, stúdió működik. A szakiskolában a növendékek koncertjét felveszik, és pár hét múlva saját CD-t visz haza. Ilyen mélységben azért mentem bele, hogy saját tanítványaim előtt hiteles maradhassak, valamennyire értenem kellett a számítógéphez, és annak zenei alkalmazásához. Tehát én gyakorlatilag belesodródtam az élet áramlatával ebbe a dologba. A körülmények hozták, izgatni kezdett, hogy mennyi minden van a világon, amiről én nem tudok. Közben kiderült, hogy ezek a dolgok számomra a szakmában belül hasznosíthatók. Ezért jelentkeztem számítógépes zenei táborokba, és mikor ott kiderült, hogy olyan magyar készségfejlesztő szolfézs program, ami muzikális és jó, nem létezik, attól kezdve célirányosan kezdtem ezen a területen számítógéppel dolgozni.

Én az élet velejárójának tartom, hogy bizonyos dolgokkal találkozunk, azt megtanuljuk, miközben tapasztalatokat gyűjt az ember, ilyet is, olyat is, és akkor a rossz tapasztalatokból okulunk, a jókkal pedig gazdagodunk. A jó tapasztalatoknak mindig van konkrét eredménye, amit másoknak próbálok tovább adni. Adakozó természet vagyok, azért lettem tanár, mert amit tudok, szeretném tovább adni. Amin most dolgozom, az egy készségfejlesztő szoftver, és úgy találom, hogy hasznos lesz. Régebben magnó kazettákkal korrepetáltam. Az elnyújtott, hamis lett. A floppyn a hang maradandóbb. A CD-re írt program teljesebb lehet, anyagában gazdagabb. Tudom, hogy van a piacon egy nagyszerűen kivitelezett CD-rom. Megvettem és azt mondtam, ejnye-ejnye meg lehetett volna jobban csinálni. Nem leszek kétségbe esve, ha az enyémnél jobbat csinál valaki, mert a világ halad, és vannak nálam tehetségesebb emberek. Meg fogom azt is venni, mert bizonyos értelemben az is más lesz. És igen, megint tapasztalatokat fogok szerezni, hogy lehetne a szoftver még praktikusabb, átjárhatóbb, egyértelműbb, zeneibb. Ezt szeretném hangsúlyozni. Jobban, zeneibben fejleszteni készséget, hogy értéket hozzak létre a növendékben a gyakorlás által. Tanár vagyok. Egész életemben arra törekszem, hogy muzikálisan zongorázzak el bármit azon a hangszeren, ami épp adott. Vagy a táblára szépen írjak, vagy megtanítsam a gyereket köszönni. Ez nem anyagi kérdés, ez szemléletbeli dolog. A nevelés része, hogy a növendékeket formáljam. Lesz gyereke, aki igényli a floppyt, lesz olyan, akinek szüksége lesz rá, mert segíti a jobb felkészülésben. Jobban akar szerepelni az érettségin, saját

magát tudja korrepetálni. Nem hiszem, hogy ez elől nekünk bármi okból is ki kell térni.

9. Közbeszólás: Nincs rá szükség,

Válasz: Döntse el mindenki, hogy van-e rá szüksége, vagy nincs, nem erőltethetem rá mindenkire. Ha én bemegyek egy áruházba, ahhoz a pulthoz sietek, ahol az az áru található, amire szükségem van, megveszem. Kész. De létezik olyan szituáció is, hogy körülnézni megyek, mi minden kapható, - jó, ilyen a világ. Különbséget tudok tenni a dolgok között. Ez a dolog számomra nélkülözhetetlen, ez viszont újdonság, ki kellene próbálni, hasznos lehet. Máskor pedig szembesülök azzal a ténnyel, hogy nem vehetem meg. Vagy nem akarom megvenni. Ezt a különbségtételt meg kell tanítani a saját gyermekemnek, a növendéknek, és nekem is napról- napra tanulnom kell.

10. A számítógép alkalmazása a zeneoktatásban

A program kidolgozóinak véleménye szerint „a digitális eszközök nem szorítják ki a hagyományos eszközöket, hanem velük együtt újabb lehetőségeket nyitnak a zenében.”

Nagykanizsai Farkas Ferenc Városi Zeneiskola

A program vezetője:

BARÁTH ZOLTÁN

Közoktatási szakértő, fúvóskarnagy, kürttanár

Gyakorlás
a bemutató
szolfézs órán

Előadás és
bemutató
Tanár:
Baráth Zoltán

(A felvételek a bemutatón készültek. Fotó: Gadányi György)

Napjainkban hogyan változott a számítógép használatának megítélése a zeneoktatásban?

Az elmúlt 22 év alatt a számítógép segédeszközként történő használata sok területen megvalósult. A zenetanárok nagy része használ kottairó programot, képességfejlesztő programot, vagy akár csak bemutatás céljából Internetes felületeket. Az én eredeti célom, a gyermek korai kreativitás fejlesztése azonban kevésbé valósult meg. Közben a digitális technika fejlődése újabb lehetőségeket hozott. Új szakmák alakultak ki. A felsőfokú tanárképzés is megindult erre a területre, több mint 20 év késéssel. A zenealkotás hangszínelapú formája új

egyetemi képzéseket indított el (médiaművész szak). Ennek feltétele volt, hogy elérhetővé váltak olyan alkalmazások (ingyenesek is), amelyekkel ezeket a kompozíciókat létre lehet hozni (Pl. Audacity, Spear). A video és filmgyártás is rengeteg zenei aláfestést igényel. Ezek abszolút megkívánják a hozzáértést a digitális hangképezéshez, hang-kezeléshez. Már nem csupán a mesterségesen előállított hangok dominálnak. Ma leginkább az akusztikus világból származó hangokat használják fel kompozíciók elkészítéséhez. Összemosódnak a zenei stílusok is a hangalapú zenén belül is (klasszikus, jazz, pop, népzene). A hangszín alapú zenéhez még nem elég kiművelt a hallásunk.

Alakulóban van – valójában már régóta működik – egy profi felhasználási felület, ami lehetővé tesz egy újfajta zenealkotási lehetőséget, amit én úgy hívok – tréfásan – a lakberendezés mintájára, hogy „hangberendezés”. Itt a hangberendezés nem egy eszköz és nem egyes hangok sorozata, inkább motívumok, formai részletek, mai nyelven groove-ok elemeinek esztétikus összeállítását teszi lehetővé.

Sokszor felteszem én is, és bizonyára mások is a kérdést, vajon jó ez nekünk? Akkor arra gondolok, vajon a lakberendezők nem igazi művészek, mert nem saját maguk faragják ki a székeket, nem maguk festik a képeket, hanem áruházak ajánlataiból – sokszor több ezerfajtából – választják ki az elemeket? Legtöbbször teszik ezt látványformában, számítógépen. Eszembe jut, hogy amikor Nobel-díjat kap egy tudós, az ő eredményében is benne van számtalan előd munkája.

A választ a kérdésre, hogy jó-e a számítógép alkalmazása a zeneoktatásban, úgy fogalmaztam meg a választ, hogy minden jó a gyerekeknek, ami a zenei kreativitást fejleszti!

Biztosan észrevették a kollégák, hogy a gyermekek kreativitása folyamatosan romlik, hogy nehezen tanulnak meg bármit kotta nélkül, a kortárshatás felerősödése nem az önálló gondolkodás irányába visz.

Ha úgy gondolok a művészetekre, mint a társadalom lelkiismeretére, az alapfokú zeneoktatásra, mint a zeneművészet alapjainak biztosítóira, akkor ebben rendkívül fontos a gyermeki kreativitás fejlesztése. Ha ezt elhanyagoljuk, akkor nevelünk igazán „gépeembereket”.

Mindezt összegezve:

A bemutatón elhangzott, és itt idézett hozzászólásokkal teljesen egyetértek, annak bizonyos vonatkozásai ma is 100%-ig érvényesek, talán csak a technikai elemek változtak, és azóta a kollégák tolla is „krétaporos” lett.

Úgy gondolom, hogy a mai alapfokú zeneoktatásban szükség van minden gyermeknek arra, hogy tanuljon meg egy akusztikus hangszeren játszani, de emellett ismerje meg a számítógépes zenei programokat segédeszközként, ill. kreatív eszközként is használni. Ehhez reformra van szükség! Már régóta!

2000 óta paradigmaváltások sora következett be és következik még, akár észrevették a kollégák, akár nem, és még sok minden kétséges maradt.

A 22 éve kongatott vészharang nem a technikai eszközök fejlődése miatt van, hanem a szakma hozzáállása miatt, s lehet, hogy nem csupán a számítógép kapcsán. Minden tiszteletem azoké a kollégáké, akik nyitottan, a gyerekek fejlődése érdekének megfelelő, felelős módon, kreatívan viszonyulnak minden újdonsághoz!

Ma szinte minden gyermek kezében már ott található a „számítógép”. Ha ez a Kodály Zoltán idejében még nem létező technikai vívmány alkalmat ad arra, hogy a gyermekek ének-zene és zenetanítását a maga korszerű eszközével segítse, éljünk vele!